Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTES TAMARAS ČAPETAS [*TAMARA ĆAPETA*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2022. gada 9. jūnijā [1]

**Lieta C-64/21**

**Rigall Arteria Management Sp. z o.o. sp.k.**
**pret**
***Bank Handlowy w Warszawie S.A.***

(*Sąd Najwyższy* (Augstākā tiesa, Polija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Direktīva 86/653/EEK – 7. panta 1. punkta b) apakšpunkts – Pašnodarbināti tirdzniecības pārstāvji – Atlīdzība – Tiesības uz komisijas maksu par darījumiem, kuri pārstāvja līguma darbības laikā tika noslēgti ar klientiem, ko tirdzniecības pārstāvis iepriekš ir piesaistījis tāda paša veida darījumos – Imperatīva vai dispozitīva norma – Iespēja paredzēt atkāpes līgumā

## I. Ievads

1. Šīs lietas pamatā ir *Sąd Najwyższy* (Augstākā tiesa, Polija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu par Padomes Direktīvas 86/653/EEK (1986. gada 18. decembris) par dalībvalstu tiesību aktu koordinēšanu attiecībā uz pašnodarbinātiem tirdzniecības pārstāvjiem 7. panta 1. punkta b) apakšpunkta interpretāciju [2].

2. Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunktā paredzēts, ka tirdzniecības pārstāvim ir tiesības uz komisijas naudu par tirdzniecības darījumiem, kas noslēgti laikā, uz kuru attiecas pārstāvja līgums, ja darījums noslēgts ar trešo personu, kas ir bijusi viņa klients tādos pašos darījumos. Es to dēvēšu par komisijas maksu par atkārtotiem darījumiem [3].

3. Galvenais jautājums šajā lietā ir par to, vai Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunkts ir jāinterpretē kā imperatīva vai dispozitīva norma un vai tādējādi pārstāvja līguma puses var vai nevar izslēgt tirdzniecības pārstāvja tiesības uz komisijas maksu par atkārtotiem darījumiem.

1 Oriģinālvaloda – angļu.

2 OV 1986, L 382, 17. lpp.

3 Skat., piemēram, Saintier, S. un Scholes, J., *Commercial Agents and the Law*, Routledge, Londona, 2005, 116.–118. lpp.; Singleton, S., *Commercial Agency Agreements: Law and Practice*, piektais izdevums, Bloomsbury Professional, Londona, 2020, 99. lpp.

## II. Tiesiskais regulējums

### *A. Eiropas Savienības tiesības*

4. Direktīvas 86/653 7. panta 1. punktā ir noteikts:

"Tirdzniecības pārstāvim ir tiesības uz komisijas naudu par tirdzniecības darījumiem, kas noslēgti laikā, uz kuru attiecas pārstāvja līgums:

a) ja darījums noslēgts viņa darbības rezultātā, vai

b) ja darījums noslēgts ar trešo personu, kas ir bijusi viņa klients tādos pašos darījumos."

### *B. Polijas tiesības*

5. Civilkodeksa [4] 761. panta 1. punktā, ar kuru Polijas tiesību aktos ir transponēts Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkts, ir noteikts:

"Pārstāvis var pieprasīt komisijas maksu par līgumiem, kas noslēgti pārstāvja līguma darbības laikā, ja tie ir noslēgti viņa darbības rezultātā vai ja tie ir noslēgti ar klientiem, kurus pārstāvis iepriekš piesaistījis tāda paša veida līgumos."

## III. Pamatlietas faktiskie apstākļi, prejudiciālais jautājums un tiesvedība Tiesā

6. Saskaņā ar rīkojumu sniegt prejudiciālu nolēmumu *Rigall Arteria Management Sp. z o.o. sp.k.* (turpmāk tekstā – "*Rigall Arteria Management*") noslēdza vairākus pārstāvja līgumus ar *Bank Handlowy w Warszawie S.A.* (turpmāk tekstā – "*Bank Handlowy*") par laikposmu no 1999. gada 1. jūnija līdz 2015. gada 30. jūnijam. Saskaņā ar šiem līgumiem *Rigall Arteria Management* un *Bank Handlowy* bija attiecīgi pārstāvja un pilnvarotāja statuss.

7. Pārstāvja līgums attiecās uz finanšu starpniecības pakalpojumu sniegšanu, kas ietvēra starpniecību, veicot palīgdarbības un veicināšanas pasākumus, kuri saistīti ar *Bank Handlowy* kredītkaršu apkalpošanu un klientu piesaisti, kā arī citiem tās piedāvātajiem finanšu pakalpojumiem.

8. Pārstāvja līgumā bija norādīts, kā pārstāvji saņem atlīdzību, nosakot, ka atlīdzība jāaprēķina atkarībā no noslēgto līgumu skaita. Vairumā gadījumu tā bija konkrēta summa par katru izsniegto kredītkarti vai katru veiksmīgi apstrādāto aizdevuma pieteikumu. Tas neparedzēja nekāda veida atlīdzību, kas balstīta uz komisijas maksu, izņemot komisijas maksu par līgumiem, kas noslēgti ar pārstāvja tiešu līdzdalību.

9. *Bank Handlowy* 2014. gada 17. decembrī lauza pārstāvja līgumu. Tā rezultātā *Rigall Arteria Management* pieprasīja *Bank Handlowy* sniegt informāciju par komisijas maksu, kas pienākas par periodu no 1999. gada 1. jūnija līdz 2015. gada 31. janvārim.

[4] *Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny* (1964. gada 23. aprīļa likums, ar ko izveido Civilkodeksu) (2019. gada *Dz. U.*, 1145. pozīcija, ar grozījumiem) (turpmāk tekstā – "Civilkodekss").

10. *Bank Handlowy* atteicās to darīt, tostarp apgalvojot, ka pārstāvim līdz šim sniegtā informācija ļaujot aprēķināt kopējo atlīdzību, kas pienākas saskaņā ar pārstāvja līgumu, un tāpēc neesot pamata sniegt papildu informāciju. *Rigall Arteria Management* iesniedza prasību *Sąd Okręgowy w Warszawie* (Varšavas apgabaltiesa, Polija), ar kuru tā pieprasīja sniegt informāciju par *Bank Handlowy* noslēgtajiem līgumiem ar klientiem, kuri piesaistīti iepriekš ar pārstāvja starpniecību.

11. *Sąd Okręgowy w Warszawie* (Varšavas apgabaltiesa) ar 2016. gada 20. jūnija spriedumu prasību noraidīja. Minētā tiesa tostarp secināja, ka no pušu noslēgtā līguma teksta neizriet, ka pārstāvis būtu tiesīgs pieprasīt komisijas maksu par atkārtotiem darījumiem.

12. *Sąd Apelacyjny w Warszawie* (Varšavas apelācijas tiesa, Polija) ar 2018. gada 28. februāra spriedumu noraidīja *Rigall Arteria Management* apelācijas sūdzību. Proti, minētā tiesa uzskatīja, ka komisijas maksai par atkārtotiem darījumiem, kā minēts Civilkodeksa 761. panta 1. punktā, ar kuru īsteno Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunktu, ir dispozitīvs raksturs, kas ļauj Pārstāvja līguma pusēm šo jautājumu regulēt atšķirīgi. Pēc šīs tiesas domām, lietas apstākļi liecināja, ka lietas dalībnieki klusējot ir izslēguši pārstāvja tiesības uz aplūkojamo komisijas maksu, un tas izrietēja gan no tā, ka šajā līguma redakcijā nav norādes uz komisijas naudas veidu, gan no pušu rīcības līguma izpildes laikā.

13. *Rigall Arteria Management* par šo spriedumu iesniedza kasācijas sūdzību *Sąd Najwyższy* (Augstākā tiesa), kas ir iesniedzējtiesa šajā lietā. Šīs kasācijas sūdzības pamatojumā *Rigall Arteria Management* norādīja, ka esot pārkāpts Civilkodeksa 761. panta 1. punkts, kas interpretēts, ņemot vērā Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunktu, tādējādi, ka tiesa uzskatīja šo tiesību normu par dispozitīvu.

14. Iesniedzējtiesa paskaidro, ka vēl nav noskaidrots, vai saskaņā ar Polijas tiesību aktiem ir iespējams līgumiski grozīt vai izslēgt tirdzniecības pārstāvja prasību saņemt komisijas maksu par atkārtotiem darījumiem. Ņemot vērā, ka ar attiecīgo Polijas tiesību aktu ir transponēta Direktīva 86/653, iesniedzējtiesa uzskata, ka tās interpretācija ir atkarīga no interpretācijas par to, vai šīs direktīvas 7. panta 1. punkta b) apakšpunkts ir imperatīva vai dispozitīva norma.

15. Šajos apstākļos *Sąd Najwyższy* (Augstākā tiesa) nolēma apturēt tiesvedību pamatlietā un uzdot Tiesai šādu prejudiciālu jautājumu:

"Vai, ņemot vērā [Direktīvas 86/653] 7. panta 1. punkta b) apakšpunkta formulējumu un mērķi, šī norma ir jāsaprot tādējādi, ka ar to pašnodarbinātam tirdzniecības pārstāvim tiek piešķirtas absolūtas tiesības uz komisijas maksu par līgumu, kas viņa tirdzniecības pārstāvja līguma darbības laikā ir noslēgts ar trešo personu, kuru viņš bija piesaistījis kā klientu attiecībā uz tādu pašu darījumu, vai arī līgumā šīs tiesības var tikt izslēgtas?"

16. Rakstveida apsvērumus Tiesai iesniedza *Rigall Arteria Management*, *Bank Handlowy*, Vācijas, Itālijas un Polijas valdības un Eiropas Komisija. 2022. gada 23. martā notika tiesas sēde, kurā *Rigall Arteria Management*, *Bank Handlowy*, Vācijas un Polijas valdības un Komisija sniedza mutvārdu paskaidrojumus.

## IV. Analīze

17. Direktīva 86/653 ir īpašs ES tiesību akts, jo tā regulē līgumus starp uzņēmumiem. Tā attiecas uz pārstāvja līgumiem [5], kas noslēgti starp tirdzniecības pārstāvi un pilnvarotāju, kuri abi darbojas kā neatkarīgas saimnieciskās darbības veicēji [6]. Direktīva 86/653 attiecas tikai uz tādiem līgumiem, kuros pārstāvja darbība tiek veikta par atlīdzību [7]. Tā saskaņo tikai atsevišķus tirdzniecības pārstāvju un pilnvarotāju attiecību aspektus, konkrētāk, būtiskākās pušu savstarpējās tiesības un pienākumus (II nodaļa), tirdzniecības pārstāvju atlīdzību (III nodaļa) un pārstāvja līgumu slēgšanu un izbeigšanu (IV nodaļa). Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunkts ietilpst tās III nodaļā (6.–12. pants).

18. Jāatceras, ka Direktīva 86/653 pēc ilgām un sarežģītām sarunām tika pieņemta pagājušā gadsimta astoņdesmitajos gados, balstoties uz iekšējā tirgus jomas juridiskajiem pamatiem, kuri prasīja vienprātību [8], turklāt dažas dalībvalstis vispār iebilda pret šādas direktīvas nepieciešamību [9]. Tādējādi galarezultāts ir kompromiss starp dalībvalstīm ar ļoti atšķirīgu filozofiju attiecībā uz līgumu regulējumu kopumā un īpaši attiecībā uz pārstāvja līgumiem.

19. Tāpēc nav pārsteigums, ka Tiesa jau vairākkārt ir aicināta interpretēt dažādus Direktīvas 86/653 noteikumus [10]. Tomēr šī ir pirmā reize, kad Tiesa tiek aicināta skaidrot tās 7. panta 1. punkta b) apakšpunkta būtību.

20. Ar savu jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai pārstāvja līguma puses Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunktā paredzētās tirdzniecības pārstāvja tiesības uz komisijas maksu par atkārtotiem darījumiem var grozīt vai izslēgt.

21. Lai atbildētu uz šo jautājumu, es vispirms pievērsīšos Tiesas kompetencei sniegt prejudiciālu nolēmumu šīs lietas apstākļos (A). Pēc tam es turpināšu savu vērtējumu pēc būtības (B), vispirms sniedzot dažus provizoriskus apsvērumus par atšķirībām starp imperatīvajām un dispozitīvajām tiesību normām, kas regulē līgumus vispārīgāk (B.1), un pēc tam pievērsīšos Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunkta interpretācijai (B.2).

22. Pamatojoties uz šo analīzi, es secinu, ka Tiesas kompetencē ir sniegt prejudiciālu nolēmumu šajā lietā un ka Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunkts ir jāinterpretē kā dispozitīva norma, kas ļauj pārstāvja līguma pusēm grozīt vai izslēgt tās piemērošanu.

[5] Ar pārstāvja līgumiem pašnodarbinātais tirdzniecības pārstāvis un pilnvarotājs nodibina ilgstošas attiecības. Pārstāvja uzdevums ir atrast pilnvarotājam klientus, risināt ar tiem sarunas un, ja iespējams, nodrošināt komercdarījumu noslēgšanu starp pilnvarotāju un šiem klientiem. Skatīt Direktīvu 86/653, jo īpaši tās 1. panta 2. punktu un 3. pantu. Šāds pārstāvja uzdevumu apraksts ir balstīts uz faktiskajām komerciālajām attiecībām, kādas tās pastāv reālā ekonomiskā kontekstā. Šajā ziņā skat. spriedumu, 1996. gada 12. decembris, *Kontogeorgas* (C-104/95, EU:C:1996:492, 26. punkts).

[6] Direktīvas 86/653 analīzi skatīt Saintier, S., "Commercial agency in European Union private law", no: Twigg–Flesner, C. (red.), *The Cambridge Companion to European Union Private Law*, Cambridge University Press, Kembridža, 2010, 273.–285. lpp.; skatīt arī atsauces šo secinājumu 3. un 71. zemsvītras piezīmē. Plašāku diskusiju skat., piemēram, Jansen, N. un Zimmermann, R., *Commentaries on European Contract Laws*, Oxford University Press, Oksforda, 2018, 587.–594. lpp.

[7] Saskaņā ar Direktīvas 86/653 2. panta 1. punkta pirmo ievilkumu šī direktīva neattiecas uz nealgotiem tirdzniecības pārstāvjiem.

[8] Direktīva 86/653 tika pieņemta pirms tagadējā LESD 114. panta iekļaušanas Līgumu sistēmā ar Vienoto Eiropas aktu, kas stājās spēkā 1987. gada 1. jūlijā. Tās pamatā bija EEK 57. panta 2. punkts un 100. pants (tagad – LESD 53. panta 1. punkts un 115. pants).

[9] Skat., piemēram, Padomes dok. 7251/1/83 REV 1, 1983. gada 14. jūnijs; Padomes dok. 9274/84, 1984. gada 19. septembris; Padomes dok. 7242/85, 1985. gada 6. jūnijs. Šajā ziņā skatīt arī Lando, O., "The EEC Draft Directive Relating to Self-Employed Commercial Agents: The English Law Commission versus the EC Commission", *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht/The Rabel Journal of Comparative and International Private Law*, 44. sējums, 1980, 1. lpp.

[10] Tiesa jau ir pieņēmusi aptuveni 20 spriedumus, atbildot uz valstu tiesu prejudiciālajiem jautājumiem saistībā ar Direktīvu 86/653. Tomēr, neraugoties uz minētās direktīvas teksta nepietiekamo skaidrību, Komisija konstatēja, ka Direktīva 86/653 ir bijusi efektīva, jo pārrobežu starpniecības darījumu skaits ir pieaudzis. Šajā ziņā skat. Komisijas dienestu darba dokumentu par Direktīvas 86/653 novērtējumu (*REFIT* novērtējums), SWD(2015) 146 *final*, 2015. gada 16. jūlijs (turpmāk tekstā – "*REFIT* ziņojums").

## *A. Par Tiesas kompetenci*

23. Saskaņā ar Direktīvas 86/653 1. panta 2. punktu tā attiecas uz tirdzniecības pārstāvjiem, kuru darbība it īpaši ietver sarunas vai līgumu slēgšanu par "preču pārdošanu vai pirkšanu". Tomēr, kā redzams šo secinājumu 7. punktā, šķiet, ka pamatlietā nav runa par preču pārdošanu, bet gan par (finanšu) pakalpojumu pārdošanu. Līdz ar to varētu rasties jautājums, vai Tiesai ir kompetence sniegt prejudiciālu nolēmumu šajā lietā [11], ņemot vērā, ka Direktīva 86/653 nav piemērojama apstākļiem, no kuriem izriet strīds pamatlietā [12].

24. Tomēr, kā norādīja *Rigall Arteria Management*, Vācijas valdība un Komisija, šķiet, ka Tiesas kompetenci atbildēt uz šajā lietā uzdoto jautājumu var noteikt, pamatojoties uz judikatūru lietā *Dzodzi* [13].

25. Piemērojot šo judikatūru, Tiesa jau ir nospriedusi, ka, ja valsts tiesību aktos, ar kuriem transponē Direktīvu 86/653, ir pieņemts vienots risinājums attiecībā uz visiem pārstāvja līgumu veidiem, tai ir kompetence interpretēt šo direktīvu pat tad, ja lieta ir saistīta ar pakalpojumiem, nevis precēm. Jurisdikcijas noteikšana šādos gadījumos tiek uzskatīta par tādu, kas ir ES tiesiskās kārtības interesēs, lai novērstu interpretācijas atšķirības nākotnē [14].

26. Turklāt, kā Tiesa ir uzsvērusi nesenā judikatūrā ārpus Direktīvas 86/653 konteksta, tās veikta Savienības tiesību normu interpretācija situācijās, kuras neietilpst Savienības tiesību piemērošanas jomā, ir pamatota, ja ar valsts tiesībām – lai tiktu nodrošināta vienāda attieksme šādās situācijās un situācijās, kuras ietilpst Savienības tiesību piemērošanas jomā, – šīs tiesību normas šādās un līdzvērtīgās situācijās ir padarītas tieši un bez nosacījumiem piemērojamas [15].

27. Šajā lietā no informācijas, kuru iesniedzējtiesa sniegusi, atbildot uz Tiesas informācijas pieprasījumu, izriet, ka Polijas likumdevējs, transponējot Direktīvu 86/653 valsts tiesībās (Civilkodeksā), ir paudis nodomu uz preču un pakalpojumu pārstāvja līgumiem attiecināt vienotu pieeju no ES tiesībām izrietošo noteikumu piemērošanai.

[11] Jāatzīmē, ka, lai gan vairāki attiecīgie pārstāvja līgumi tika noslēgti pirms Polijas pievienošanās ES 2004. gada 1. maijā (skat. šo secinājumu 6. punktu), Tiesā nav izvirzīti jautājumi par Direktīvas 86/653 *ratione temporis* piemērojamību šajā lietā. Jebkurā gadījumā, ņemot vērā Tiesas judikatūru, man tas nešķiet problemātiski, jo šo pārstāvja līgumu tiesiskās sekas turpinājās arī pēc minētā datuma. Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2019. gada 3. jūlijs, *UniCredit Leasing* (C-242/18, EU:C:2019:558, 32. punkts). Patiešām, Direktīvas 86/653 kontekstā Tiesa savā judikatūrā, kas attiecas uz faktiem, kuri aptver laikposmu pirms un pēc pievienošanās, nav izvirzījusi šo jautājumu. Skat. spriedumu, 2013. gada 17. oktobris, *Unamar* (C-184/12, EU:C:2013:663, 20. punkts); šajā ziņā skat. arī ģenerāladvokāta F. Dž. Džeikobsa [*F. G. Jacobs*] secinājumus lietā *Centrosteel* (C-456/98, EU:C:2000:137, 21.–25. punkts).

[12] Šajā ziņā skat. rīkojumu, 2003. gada 6. marts, *Abbey Life Assurance* (C-449/01, nav publicēts, EU:C:2003:133, 13.–20. punkts) (par dzīvības apdrošināšanu, rentēm un uzkrājumiem); spriedumus, 2015. gada 3. decembris, *Quenon K.* (C-338/14, EU:C:2015:795, 16. punkts) (par banku pakalpojumiem un apdrošināšanu), un 2017. gada 17. maijs, *ERGO Poisťovňa* (C-48/16, EU:C:2017:377, 28. punkts) (par apdrošināšanas pakalpojumiem).

[13] Par pirmo lietu, kas aizsāka šo iedibināto judikatūras virzienu: skat. spriedumu, 1990. gada 18. oktobris, *Dzodzi* (C-297/88 un C-197/89, EU:C:1990:360, 36.–43. punkts).

[14] Šajā ziņā skat. spriedumus, 2006. gada 16. marts, *Poseidon Chartering* (C-3/04, EU:C:2006:176, 11.–19. punkts); 2010. gada 28. oktobris, *Volvo Car Germany* (C-203/09, EU:C:2010:647, 23.–28. punkts); 2013. gada 17. oktobris, *Unamar* (C-184/12, EU:C:2013:663, 30.–31. punkts); 2015. gada 3. decembris, *Quenon K.* (C-338/14, EU:C:2015:795, 17.–19. punkts); un 2017. gada 17. maijs, *ERGO Poisťovňa* (C-48/16, EU:C:2017:377, 29.–32. punkts). Skat. arī ģenerāladvokāta J. Tančeva [*E. Tanchev*] secinājumus lietā *The Software Incubator* (C-410/19, EU:C:2020:1061, 45. punkts un 39. zemsvītras piezīme).

[15] Skat., piemēram, spriedumus, 2019. gada 12. decembris, G. S. un V. G. (Sabiedriskās kārtības apdraudējums) (C-381/18 un C-382/18, EU:C:2019:1072, 43. punkts), un 2020. gada 30. janvāris, *I.G.I.* (C-394/18, EU:C:2020:56, 48. punkts). Skat. arī ģenerāladvokāta P. Pikamēes [*P. Pikamäe*] secinājumus lietā *Deutsche Post* u.c. (C-203/18 un C-374/18, EU:C:2019:502, 43.–62. punkts); ģenerāladvokāta M. Bobeka [*M. Bobek*] secinājumus lietā *J & S Service* (C-620/19, EU:C:2020:649, 27.–96. punkts); kā arī manus secinājumus apvienotajās lietās Baltijas Starptautiskā akadēmija un *Stockholm School of Economics in Riga* (C-164/21 un C-318/21, EU:C:2022:333, 57.–64. punkts).

28. Līdz ar to ir jāuzskata, ka ar Polijas tiesībām Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunkts ir padarīts tieši un bez nosacījumiem piemērojams pamatlietā esošajai situācijai un Savienības tiesiskās kārtības interesēs ir, lai Tiesa sniegtu atbildi uz iesniedzējtiesas uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem.

29. Tāpēc es uzskatu, ka Tiesa ir kompetenta sniegt prejudiciālu nolēmumu šajā lietā.

## *B. Par lietas būtību*

### *1. Sākotnēji apsvērumi par imperatīvu un dispozitīvu normu nošķiršanu*

30. Dalībvalstu līgumtiesībās ir nošķirtas imperatīvas un dispozitīvas normas, kas attiecas uz līguma pušu tiesībām un pienākumiem pēc būtības [16]. Īsāk sakot, imperatīvās normas nepieļauj atkāpes un tādējādi līguma puses nevar nolīgt, ka tās nav piemērojamas, savukārt dispozitīvajām normām nav jākļūst par līguma sastāvdaļu, ja puses savas attiecības vēlas regulēt citādi.

31. Turklāt daudzās tiesību sistēmās tiek atzīti dažādi imperatīvo un dispozitīvo normu veidi [17].

32. Imperatīvās normas var būt pilnībā imperatīvas, un tas nozīmē, ka puses nevar no tām atkāpties. Tās var būt arī tikai daļēji imperatīvas, un tādā gadījumā no šādām normām var atkāpties, bet tikai ar zināmiem nosacījumiem. Piemēram, daļēji imperatīvas normas var pieļaut atkāpes, kas ir vājākās puses interesēs vai kas saglabā normas būtību, vai zināmu minimumu, ko noteicis likumdevējs.

33. Tāpat nav tikai viena veida dispozitīvās normas. Visbiežāk ar šādu terminu mēs apzīmējam tā sauktās "papildinošās" jeb "klasiskās" pēc noklusējuma piemērojamās normas. Šādu dispozitīvu normu funkcija ir aizpildīt "robus", ko puses ir atstājušas līgumā, tīši vai netīši neparedzot noteiktus savu līgumisko attiecību aspektus. Tomēr ir arī citi dispozitīvo normu veidi. Starp tiem ir paraugnoteikumi, kas kalpo kā palīglīdzeklis līguma izveidē, norādot iespējamos risinājumus, kā puses var atrisināt noteiktus jautājumus. Šķiet, ka šie paraugnoteikumi iedalāmi vismaz divās kategorijās: pirmkārt, tie var piedāvāt pusēm izvēles iespēju sarakstu, vienlaikus neizslēdzot citas iespējas (ko es saukšu par dispozitīvu atvērtu paraugnoteikumu), un, otrkārt, tie var ierobežot puses tikai ar tajos īpaši noteiktajām izvēles iespējām.

34. Visbeidzot, ir svarīgi atzīmēt, ka valstu līgumtiesībās izmanto dažādas metodes, lai norādītu, vai konkrētas normas ir imperatīvas vai dispozitīvas un kāda veida normas tās ir. Bieži vien šādos tiesību aktos nav norādīts, kāda ir konkrētas normas juridiskā būtība, un šādu jautājumu noskaidrošana ir atstāta tiesu ziņā.

35. Direktīva 86/653 nav izņēmums no iepriekš izklāstītā. Tajā ir ietverti dažādi imperatīvo un dispozitīvo normu veidi, un to būtības apzīmēšanai ir izmantoti vairāki paņēmieni [18].

[16] Skat., piemēram, Hesselink, M.W., "Non-Mandatory Rules in European Contract Law", *European Review of Contract Law*, 1. sēj., 2005, 44. lpp.; Grigoleit, H.C., "Mandatory Law (Fundamental Regulatory Principles)", Basedow, J. u.c., *Max Planck Encyclopedia of European Private Law*, Oxford University Press, Oksforda, 2012.

[17] Šajā ziņā skat. Hesselink, minēts šo secinājumu 16. zemsvītras piezīmē, 56.–61. lpp.

[18] Šajā ziņā skat. ģenerāladvokāta F. Ležē [*P. Léger*] secinājumus lietā *Ingmar* (C-381/98, EU:C:2000:230, 81.–91. punkts) un ģenerāladvokāta M. Špunara [*M. Szpunar*] secinājumus lietā *Agro Foreign Trade & Agency* (C-507/15, EU:C:2016:809, 36. un 37. punkts).

36. Attiecībā uz imperatīvajām normām dažos Direktīvas 86/653 noteikumos ir skaidri norādīts, ka pusēm nav atļautas atkāpes [19]. Tomēr dažām normām ir daļēji imperatīvs raksturs. Tās vai nu nosaka minimālos noteikumus, no kuriem puses nedrīkst atkāpties [20], vai arī pieļauj atkāpes, bet tikai tad, ja tas nekaitē tirdzniecības pārstāvim [21]. Dažas atkāpes ir pieļaujamas tikai pēc līguma izbeigšanas, un tāpēc tās nevar nolīgt iepriekš [22].

37. Attiecībā uz dispozitīvajām normām dažos Direktīvas 86/653 noteikumos ir skaidri norādīts, ka attiecīgajā noteikumā paredzētās normas ir pēc noklusējuma piemērojamas normas, kas jāpiemēro, ja puses attiecīgajā jautājumā nav neko nolīgušas [23].

38. Visbeidzot, dažos Direktīvas 86/653 noteikumos nav norādīts, vai tie ir imperatīvi vai dispozitīvi [24]. Tā tas ir attiecībā uz šīs direktīvas 7. panta 1. punkta b) apakšpunktu, par kura interpretāciju ir strīds šajā lietā. Faktiski Direktīvā 86/653 nekas nav teikts par visa tās 7. panta raksturu.

### *2. Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunkta interpretācija*

#### *a) Formulējums*

39. Jāatgādina, ka šajā lietā jautājums ir par to, vai pārstāvja līguma puses drīkst vai nedrīkst atkāpties no Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunktā ietvertās normas, un tas tirdzniecības pārstāvim dod tiesības uz komisijas maksu par atkārtotiem darījumiem.

40. Manuprāt, kaut arī Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunktā nav skaidri norādīts, vai tas ir imperatīvs vai dispozitīvs, šī lieta ir viens no retajiem piemēriem, kad atbildi uz iesniedzējtiesas jautājumu var izsecināt no tās tiesību normas teksta, kuras interpretācija tiek lūgta.

41. Kā norādīts šo secinājumu 4. punktā, Direktīvas 86/653 7. panta 1. punktā ir paredzēts, ka tirdzniecības pārstāvim ir tiesības uz komisijas maksu par tirdzniecības darījumiem, kas noslēgti laikā, uz kuru attiecas pārstāvja līgums:

“a) ja darījums noslēgts viņa darbības rezultātā, *vai*

b) ja darījums noslēgts ar trešo personu, kas ir bijusi viņa klients tādos pašos darījumos.” [25]

[19] Skat. Direktīvas 86/653 5. pantu (“Puses nedrīkst atkāpties no 3. un 4. panta noteikumiem.”); 13. panta 1. punktu (“Atteikties no šīm tiesībām nav atļauts.”).

[20] Skat. Direktīvas 86/653 15. panta 2. punktu (“Puses nedrīkst vienoties par īsākiem paziņojuma termiņiem.”).

[21] Skat. Direktīvas 86/653 10. panta 4. punktu (“Nav atļautas vienošanās par atkāpēm no 2. un 3. punkta, ja tas kaitē tirdzniecības pārstāvim.”); 11. panta 3. punktu (“Nav atļautas vienošanās par atkāpēm no 1. punkta, ja tas kaitē tirdzniecības pārstāvim.”); 12. panta 3. punktu (“Nav atļautas vienošanās par atkāpēm no 1. un 2. punkta, ja tas kaitē tirdzniecības pārstāvim.”).

[22] Skat. Direktīvas 86/653 19. pantu (“Pirms pārstāvja līgums beidzas, puses nedrīkst atkāpties no 17. un 18. panta, kaitējot tirdzniecības pārstāvim.”).

[23] Skat. Direktīvas 86/653 6. panta 1. punktu (“Ja šajā jautājumā starp pusēm nav noslēgts līgums [..]”); 15. panta 5. punktu (“Ja vien puses nevienojas citādi [..]”).

[24] Tas attiecas ne tikai uz Direktīvas 86/653 7. pantu, bet arī, piemēram, uz tās 8., 9. pantu un 10. panta 1. punktu.

[25] Mans izcēlums. Vārds “vai” ir lietots Direktīvas 86/653 tekstā citās valodās, piemēram, vācu, spāņu, franču, horvātu, itāļu, portugāļu un slovēņu valodā.

42. No šajā tiesību normā lietotā vārda "vai" var secināt, ka tirdzniecības pārstāvim var būt tiesības uz jebkuru no Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta a) un b) apakšpunktā minētajiem komisijas maksas veidiem [26].

43. Vārdiem, manuprāt, nav nozīmes ārpus konteksta, kurā tie tiek lietoti. No Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunkta formulējuma, kuru tādējādi nevar lasīt atrauti no tās 7. panta 1. punkta a) apakšpunkta, izriet, ka šajā noteikumā ir ietverts dispozitīvs atvērts paraugnoteikums (skat. šo secinājumu 33. punktu).

44. Tādējādi, manuprāt, Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkts sniedz pusēm ieteikumus, kurus tās var izvēlēties, slēdzot līgumu. Abus uzskaitītos risinājumus ES likumdevējs, iespējams, ir izvēlējies, jo tie ir visbiežāk sastopamie veidi, kā tiek slēgti līgumi par komisijas maksu pārstāvja līgumu gadījumā [27]. Šo iespēju izvēle ļauj pusēm ietaupīt darījumu izmaksas, kas rodas, risinot sarunas par līgumu slēgšanu [28]. Tomēr pusēm šie paraugnoteikumi nav saistoši, bet tās var brīvi izvēlēties citu iespēju.

45. Tā kā Direktīvas 86/653 7. panta 1. punktā pusēm ir sniegti tikai ieteikumi, šis noteikums ne tikai nav uzskatāms par imperatīvu normu, bet to nevar uzskatīt arī par dispozitīvu normu, kas piemērojama pēc noklusējuma. Tas tā ir tāpēc, ka tajā nav noteikta vienota norma, kas reglamentētu tirdzniecības pārstāvja tiesības uz komisijas maksu, kuras funkcija varētu būt pušu atstāto līguma "robu" aizpildīšana [29]. Tas drīzāk piedāvā izvēles iespēju. Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta a) un b) apakšpunktu atdalot ar "vai", pārstāvja līguma pusēm vai tiesai, kas izskata starp tām radušos strīdu, nav iespējams atsaukties uz šo tiesību normu, iepriekš neizdarot izvēli attiecībā uz tajā piedāvātajiem risinājumiem.

46. Ir taisnība, ka dažkārt vārdu "vai" var lasīt kā "un" [30]. Tomēr Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta gadījumā tam nebūtu jēgas. No b) apakšpunkta formulējuma izriet, ka a) apakšpunktā aprakstītais jau ir noticis: darījums ir noslēgts tirdzniecības pārstāvja tiešas darbības rezultātā. Kaut arī tirdzniecības pārstāvim varētu būt iespējams saņemt tikai a) apakšpunktā minēto komisijas maksu, būtu grūti (lai gan ne neiespējami) iedomāties, ka tirdzniecības pārstāvis varētu saņemt tikai b) apakšpunktā minēto komisijas maksu par klientiem, kurus viņš "iepriekš piesaistījis" par labu pilnvarotājam, nepieņemot, ka ir jāsaņem komisijas maksa par darījumiem, kas noslēgti ar šiem klientiem a) apakšpunktā minētās pilnvarotāja tiešās darbības rezultātā. Ja ES

[26] Jāatzīmē, ka vārds "vai" ir lietots arī citos Direktīvas 86/653 noteikumos, no kuriem neviens nav norādīts kā imperatīvs vai daļēji imperatīvs. Skat. Direktīvas 86/653 7. panta 2. punktu; skat. arī tās 8. pantu un 10. panta 1. punktu, kas var tikt interpretēti kā dispozitīvs atvērts paraugnoteikums. Turpretī dažos noteikumos, kas Direktīvā 86/653 skaidri norādīti kā imperatīvi, ir lietots vārds "un": skat. Direktīvas 86/653 11. panta 1. punktu un 17. panta 2. punkta a) apakšpunktu; skat. arī tās 17. panta 3. punktu, kurā ir atsauce uz "un/vai".

[27] Par grūtībām, ar kurām likumdevējs saskaras, meklējot labāko neobligāto normu saturu, skat. Hesselink, minēts šo secinājumu 16. zemsvītras piezīmē, 77.–83. lpp. Šajā ziņā viena no metodēm, kā atrast piemērotu normu, ir socioloģiskā metode, kurā ņemta vērā pastāvošā prakse attiecībā uz konkrētiem līgumu veidiem. Likumdevēja izvēle var atspoguļot arī tā izpratni par to, kura veida norma ir ekonomiski visefektīvākā vai kura norma atspoguļo atbilstošu līdzsvaru starp pušu interesēm tipiskās situācijās.

[28] Attiecībā uz neobligāto normu nozīmi darījumu izmaksu ietaupījuma ziņā skat., piemēram, Hesselink, minēts šo secinājumu 16. zemsvītras piezīmē, 46. lpp.; Storme, M.E., "Freedom of Contract: Mandatory and Non-Mandatory Rules in European Contract Law", *European Review of Private Law*, 15. sēj., 2007, 233. lpp., 237.–238. lpp.

[29] Šā paša iemesla dēļ Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunktu nevar interpretēt, kā to apgalvo *Rigall Arteria Management* un Polijas valdība, kā daļēji imperatīvu normu, kas ļauj pusēm atkāpties tikai tad, ja tas būtu izdevīgi tirdzniecības pārstāvim. Kā jau es minēju, šajā tiesību normā paredzētā iespēja ir tikai viens no variantiem, kā regulēt tirdzniecības pārstāvja komisijas maksu.

[30] Kā viszināmāko gadījumu skat. 2005. gada 12. jūlija spriedumu lietā Komisija/Francija (C-304/02, EU:C:2005:444, 83. punkts), kurā Tiesa atzina, ka bijušajā EKL 228. panta 2. punktā (tagad – LESD 260. panta 2. punkts) ietvertais vārds "vai" neliedz to, ka par vienu un to pašu Savienības tiesību pārkāpumu dalībvalsts piemēro gan naudas sodu, gan kavējuma naudu.

likumdevēja mērķis ir radīt tiesības uz komisijas maksu saskaņā ar b) apakšpunktu, kas ietver arī komisijas maksu saskaņā ar a) apakšpunktu, tad divi atsevišķi teikumi, kas atdalīti ar "vai", būtu dīvains veids, kā to izteikt.

47. Tādēļ interpretācija, kas ļautu Direktīvas 86/653 7. panta 1. punktu lasīt kā vienu teikumu, kas tirdzniecības pārstāvim dod tiesības uz komisijas maksu gan par tiešajiem, gan atkārtotajiem darījumiem, prasītu "vai" pārvērst par "un", kā arī neņemt vērā, ka b) apakšpunkts ietver a) apakšpunktu. Tomēr arī tādā gadījumā šāda interpretācija Direktīvas 86/653 7. panta 1. punktu padarītu tikai par vienu normu, neatrisinot jautājumu par to, vai šī norma ir imperatīva vai dispozitīva.

48. Kā es norādīšu, šāds tālejošs aplūkojamās tiesību normas skaidrojums nav pamatots nedz ar sistēmiskiem iemesliem, kas saistīti ar līgumu slēgšanas brīvību, nedz ar Direktīvas 86/653 mērķiem, ne ar tās likumdošanas vēsturi un kontekstu, kādā lasāms šīs direktīvas 7. panta 1. punkta b) apakšpunkts [31]. Citiem vārdiem sakot, arī šie citi interpretācijas iemesli, kuriem es tagad pievērsīšos, pamato uzskatu, ka Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunkts ir jāinterpretē kā dispozitīva norma.

*b) Sistēmiski iemesli saistībā ar līgumu slēgšanas brīvību*

49. Tiesa ir konsekventi spriedusi, ka ES tiesību normas ir jāinterpretē, ņemot vērā pamattiesības, kas ir neatņemama vispārējo tiesību principu sastāvdaļa, kuru ievērošanu nodrošina Tiesa, un kas tagad ir izklāstītas Eiropas Savienības Pamattiesību hartā (turpmāk tekstā – "Harta") [32]. Ņemot vērā šādu sistēmiskas interpretācijas prasību, es vispirms vēlos norādīt, ka Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunkta atzīšana par dispozitīvu tiesību normu ir saderīga ar līgumu slēgšanas brīvības principu.

50. Līguma slēgšanas brīvība, uz ko atsaucas *Bank Handlowy* un Vācijas valdība, ir valsts un Savienības tiesību sistēmas pamatprincips. Tā ir atzīta Hartas 16. pantā kā daļa no uzņēmējdarbības veikšanas brīvības [33].

51. Pārstāvja līgumi ir komerciāli (starp komersantiem slēgti līgumi) tādā nozīmē, ka gan tirdzniecības pārstāvji, gan pilnvarotāji ir komersanti [34]. Tādējādi komercpilnvarojuma attiecībām principā ir piemērojama līgumu slēgšanas brīvība, kas aizsargā abu pušu tiesības veikt

[31] Tiesa ir konsekventi norādījusi, ka, interpretējot Savienības tiesību normu, ir jāņem vērā ne tikai tās teksts, bet arī tās konteksts un šo normu ietverošā tiesiskā regulējuma mērķi. Skat., piemēram, spriedumu, 2017. gada 16. februāris, *Agro Foreign Trade & Agency* (C-507/15, EU:C:2017:129, 27. punkts).

[32] Skat., piemēram, spriedumus, 2016. gada 25. maijs, *Meroni* (C-559/14, EU:C:2016:349, 45. punkts), un 2021. gada 21. decembris, *Bank Melli Iran* (C-124/20, EU:C:2021:1035, 70. punkts).

[33] Skat., piemēram, spriedumu, 2021. gada 21. decembris, *Bank Melli Iran* (C-124/20, EU:C:2021:1035, 79. punkts). Kā norādīts Hartas paskaidrojumos, Hartas 16. pantā ir kodificēta Tiesas judikatūra, kurā jau ir atzīts, ka līguma slēgšanas brīvība ir ES tiesību sastāvdaļa. Šajā ziņā skat. spriedumus, 1999. gada 5. oktobris, Spānija/Komisija (C-240/97, EU:C:1999:479, 99. punkts); un 2007. gada 18. jūlijs, *Société thermale d'Eugénie-Les-Bains* (C-277/05, EU:C:2007:440, 28. punkts), skat. arī ģenerāladvokāta M. Špunara [*M. Szpunar*] secinājumus lietā *Thelen Technopark Berlin* (C-261/20, EU:C:2021:620, 75.–84. punkts).

[34] Skat. šo secinājumu 17. punktu. Saskaņā ar Komisijas 2015. gadā veikto Direktīvas 86/653 novērtējumu lielākā daļa tirdzniecības pārstāvju ir mazie un vidējie uzņēmumi (turpmāk tekstā –"MVU") vai individuālie īpašnieki, savukārt lielākā daļa pilnvarotāju arī ir MVU. Skatīt *REFIT* ziņojumu, kas minēts šo secinājumu 10. zemsvītras piezīmē, 3.2.3. un 6. punkts.

uzņēmējdarbību. Šī brīvība, kas ietver pušu autonomiju noteikt līguma noteikumus, nav absolūta, un uz to var attiekties pamatoti ierobežojumi, kuriem jo īpaši jābūt paredzētiem ar tiesību aktiem un samērīgiem, kā to prasa Hartas 52. panta 1. punkts [35].

52. Tomēr šajā gadījumā Direktīvā 86/653 nav nevienas tiesību normas, kas skaidri norādītu, ka šīs direktīvas 7. panta 1. punkta b) apakšpunkta mērķis ir ierobežot līgumu slēgšanas brīvību.

53. Lai gan Komisija tiesas sēdē apgalvoja, ka sabiedrības interešu mērķi, proti, tirdzniecības pārstāvju kā vājākās pārstāvja līguma puses aizsardzība, pamato Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunktā paredzēto pušu līguma slēgšanas brīvības ierobežojumu attiecībā uz komisijas maksu, tomēr fakts ir tāds, ka šāds pamatojums saskaņā ar Hartas 52. panta 1. punktu attiecīgajā ES tiesību aktā nav paredzēts. Turklāt – kā tiks izskaidrots turpmāk (skat. šo secinājumu 63. un 65. punktu) – šāds ierobežojums nešķiet nedz nepieciešams, nedz piemērots, lai aizsargātu tirdzniecības pārstāvjus visās iespējamās situācijās.

54. Šādos apstākļos Direktīvā 86/653 nav juridiska pamata tās 7. panta 1. punkta b) apakšpunktu interpretēt kā imperatīvu vai daļēji imperatīvu normu, ja nav nekādu pienācīgi pamatotu ierobežojumu, kas saskaņā ar Hartas 16. pantu un 52. panta 1. punktu tiktu noteikti pušu līguma slēgšanas brīvībai attiecībā uz komisijas veida brīvu izvēli.

*c) Mērķi*

55. Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunkta kā dispozitīvas normas interpretācija nav pretrunā šīs direktīvas mērķiem.

56. Iespējams, ka tirdzniecības pārstāvju kā vājākas puses pārstāvja līgumos novērtējums ietekmēja ES likumdevēja izvēli Direktīvā 86/653 iekļaut imperatīvas normas. Tomēr tirdzniecības pārstāvju aizsardzība nav šīs direktīvas vienīgais vai pat galvenais mērķis [36]. Jebkurā gadījumā tas, ka bažas par tirdzniecības pārstāvju vājāku stāvokli ietekmēja noteiktu risinājumu izvēli lēmumu pieņemšanas procesā, nevar – kā to ierosina Komisija – likt secināt, ka Direktīvā 86/653 ir ietvertas tikai imperatīvas normas, kuru mērķis ir aizsargāt tirdzniecības pārstāvjus.

57. No Direktīvas 86/653 otrā un trešā apsvēruma izriet, ka tās galvenais mērķis ir izveidot tirdzniecības pārstāvniecības iekšējo tirgu un novērst šķēršļus tirdzniecības pārstāvju un pilnvarotāju pārrobežu darbībai [37]. Šajā saistībā, kā jau es minēju iepriekšējos secinājumos [38], viena

[35] Saskaņā ar Hartas 52. panta 1. punktu tajā nostiprināto tiesību izmantošanai var tikt noteikti ierobežojumi, ja šie ierobežojumi ir noteikti tiesību aktos, tajos ir ievērota minēto tiesību un brīvību būtība un saskaņā ar samērīguma principu tie ir nepieciešami un patiešām atbilst vispārējas nozīmes mērķiem, ko ir atzinusi Savienība, vai vajadzībai aizsargāt citu personu tiesības un brīvības. Skat., piemēram, spriedumu, 2021. gada 21. decembris, *Bank Melli Iran* (C-124/20, EU:C:2021:1035, 83. punkts).

[36] Skat., piemēram, spriedumus, 2015. gada 3. decembris, *Quenon K.* (C-338/14, EU:C:2015:795, 23. punkts); 2017. gada 16. februāris, *Agro Foreign Trade & Agency* (C-507/15, EU:C:2017:129, 29. punkts); un 2021. gada 16. septembris, *The Software Incubator* (C-410/19, EU:C:2021:742, 48. punkts).

[37] Direktīvas 86/653 otrajā un trešajā apsvērumā ir noteikts:
"[..] atšķirības valstu tiesību aktos par pārstāvību tirdzniecībā būtiski ietekmē konkurences nosacījumus un šīs darbības veikšanu Kopienā un kaitē gan tirdzniecības pārstāvju aizsardzībai attiecībās ar viņu pilnvarotājiem, gan arī tirdzniecības darījumu drošībai; [..] turklāt šīs atšķirības var būtiski kavēt tirdzniecības pārstāvības līgumu noslēgšanu un darbību, ja pilnvarotājs un tirdzniecības pārstāvis darbojas dažādās dalībvalstīs;
tā kā preču tirdzniecībai starp dalībvalstīm būtu jānotiek saskaņā ar nosacījumiem, kas ir līdzīgi vienota tirgus nosacījumiem, un tas rada vajadzību tuvināt dalībvalstu tiesību sistēmas tā, lai kopējais tirgus varētu pareizi darboties; tā kā šajā sakarā noteikumi par tiesību aktu pretrunām attiecībā uz pārstāvību tirdzniecībā nenovērš iepriekš minētās neatbilstības un arī nespētu novērst pat tad, ja tos vienādotu, un tāpēc ieteiktā saskaņošana ir vajadzīga neatkarīgi no šiem noteikumiem."

[38] Skat. manus secinājumus lietā Komisija/Dānija (ACVN "Feta") (C-159/20, EU:C:2022:198, 64. punkts).

no Savienības likumdevēja gribas pazīmēm, kas ir objektīvi konstatējama Savienības tiesībās, ir attiecīgā akta juridiskā pamata izvēle. Direktīva 86/653 tika pieņemta, pamatojoties uz divkāršu iekšējā tirgus juridisko pamatu (skat. šo secinājumu 18. punktu). Tas norāda, ka šīs direktīvas galvenā doma ir novērst šķēršļus pārrobežu pārstāvja līgumiem [39].

58. Šo mērķi var sasniegt, novēršot "atšķirības valstu tiesību aktos", kas Direktīvas 86/653 otrajā apsvērumā atzīts par galveno šķērsli. Tāpēc metode, kuru ES likumdevējs ir izvēlējies, lai atvieglotu pārrobežu pārstāvju līgumu slēgšanu atšķirīgās dalībvalstīs esošiem tirdzniecības pārstāvjiem un pilnvarotājiem, ir saskaņotu noteikumu (imperatīvu, daļēji imperatīvu, pēc noklusējuma piemērojamu noteikumu vai paraugnoteikumu) piedāvāšana visā ES [40].

59. Lemjot par saskaņoto noteikumu atbilstošu saturu, ES likumdevējs var un tam vajadzētu ņemt vērā tirdzniecības pārstāvju kā vājākās puses pārstāvja līgumos aizsardzības nodrošināšanu [41]. Tomēr tas nenozīmē, ka šāda aizsardzība ir vai var būt patstāvīgs Direktīvas 86/653 mērķis saskaņā ar pašreizējo kompetenču sadalījumu starp ES un tās dalībvalstīm [42].

60. Tiesa ir atzinusi, ka tirdzniecības pārstāvju pienācīga aizsardzība ir leģitīma interese [43]. Tāpēc tirdzniecības pārstāvju aizsardzība ir viens no Direktīvas 86/653 sistēmā iekļautajiem mērķiem.

61. Pārstāvju vājākā stāvokļa risināšana palīdz atjaunot ekonomisko līdzsvaru tiesiskajās attiecībās starp tirdzniecības pārstāvjiem un pilnvarotājiem [44]. Tādējādi likumdevēja iejaukšanās ir nepieciešama tajos gadījumos, kad likumdevējs uzskata, ka pastāv būtiskas tirgus nepilnības [45].

62. Polijas valdība un iesniedzējtiesa ir norādījušas, ka šādas nepilnības pastāv Polijas tirdzniecības pārstāvniecību tirgū. Tās ir norādījušas, ka šim tirgum ir raksturīga asimetrija, kurā pilnvarotāji var piedāvāt pārstāvjiem standarta formas līgumus, neatstājot tiem iespēju apspriest līguma noteikumus.

63. Pat ja tā varētu būt Polijas tirdzniecības pārstāvniecības tirgum vai vismaz finanšu pakalpojumu tirgum raksturīga iezīme, Direktīvu 86/653 nevar interpretēt tikai tā, lai tā atbilstu vienas dalībvalsts tirgum. Līdz ar to var uzskatīt – ja ES likumdevējs būtu konstatējis šādu asimetriju starp tirdzniecības pārstāvju un pilnvarotāju sarunu spēka asimetriju visā ES, tas to

[39] Šajā nozīmē skat. šo secinājumu 10. zemsvītras piezīmē minētā *REFIT* ziņojuma 3.1. punktu.

[40] Tiesa ir apstiprinājusi Direktīvā 86/653 izvirzītā iekšējā tirgus mērķa nozīmi. Skat., piemēram, 1998. gada 30. aprīļa spriedumu lietā *Bellone* (C-215/97, EU:C:1998:189, 17. punkts), kurā Tiesa, konstatējot valsts tiesiskā regulējuma par pārstāvja līgumu reģistrāciju neatbilstību minētajai direktīvai, atzina, ka šis tiesiskais regulējums "var būtiski kavēt Pārstāvja līgumu noslēgšanu un darbību starp pusēm dažādās dalībvalstīs".

[41] Šajā ziņā skat. Direktīvas 86/653 piekto apsvērumu, kurā ir atsauce uz "principiem", kas tagad ir LESD 151. pants par sociālo politiku, "saskaņojot dalībvalstu tiesību aktus attiecībā uz tirdzniecības pārstāvjiem".

[42] ES likumdevēja iespēja vai pat pienākums ņemt vērā dažādus apsvērumus (tostarp tos, kuru saskaņošana nav ES patstāvīgā kompetencē), pieņemot noteikumus par valstu tiesību aktu tuvināšanu, lai nodrošinātu iekšējā tirgus izveidi un darbību, tika apstiprināts Tiesas judikatūrā attiecībā uz tagadējo LESD 114. pantu. Skat. tostarp spriedumu, 2000. gada 5. oktobris, Vācija/Parlaments un Padome ("Tabakas izstrādājumu reklāma") (C-376/98, EU:C:2000:544), vai nesenākos spriedumus, 2016. gada 4. maijs, Polija/Parlaments un Padome (C-358/14, EU:C:2016:323), un 2016. gada 4. maijs, *Philip Morris Brands* u.c. (C-547/14, EU:C:2016:325).

[43] Šajā ziņā skat. spriedumus, 2008. gada 17. janvāris, *Chevassus-Marche* (C-19/07, EU:C:2008:23, 22. punkts); 2018. gada 19. aprīlis, *CMR* (C-645/16, EU:C:2018:262, 33. punkts); un 2017. gada 17. maijs, *ERGO Poisťovňa* (C-48/16, EU:C:2017:377, 41. punkts); skat. arī ģenerāladvokāta M. Pojareša Maduru [*M. Poiares Maduro*] secinājumus lietā *Honyvem Informazioni Commerciali* (C-465/04, EU:C:2005:641, 31. punkts).

[44] Šajā ziņā skat. ģenerāladvokāta M. Špunara [*M. Szpunar*] secinājumus lietā *ERGO Poisťovňa* (C-48/16, EU:C:2017:15, 36. un 37. punkts).

[45] Šajā ziņā skat. Weatherill, S., "Why Object to the Harmonization of Private Law by the EC?", *European Review of Private Law*, 12. sēj., 2004, 633. lpp., 635. lpp. Skatīt arī Zamir, E. un Ayres, I., "A Theory of Mandatory Rules: Typology, Policy, and Design", *Texas Law Review*, 99. sēj., 2020, 283. lpp., 292. lpp.

būtu atbilstoši risinājis. Nāk prātā, piemēram, neapspriestu līguma noteikumu spēkā neesamība, kas rada būtisku nelīdzsvarotību. Šāds risinājums, un varētu būt arī citi, mazāk ierobežotu līgumu slēgšanas brīvību nekā imperatīva norma, kas liedz pusēm apspriest komisijas maksas veidu.

64. Turklāt, kā norādīja Vācijas valdība, dalībvalstu tiesību sistēmās ir ietverti principi, kas paredz vispārēju aizsardzību līgumslēdzējām pusēm, ja līdzsvars starp tām ir ievērojami nevienlīdzīgs. Šādi noteikumi attiektos uz tirdzniecības pārstāvjiem gadījumos, kad, piemēram, viņiem ir pārmērīgi liegta komisijas maksa.

65. Turklāt nevajadzētu aizmirst, ka Direktīva 86/653 regulē plašu iespējamo komerciālo realitāšu loku, kurā gan tirdzniecības pārstāvju, gan pilnvarotāju intereses var atšķirties [46]. Ja Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunkts tiktu interpretēts kā imperatīva norma, tas varētu neaizsargāt tirdzniecības pārstāvjus dažos pārstāvības attiecību veidos. Tomēr, interpretējot šo noteikumu kā imperatīvu, tas neļautu tirdzniecības pārstāvjiem un pilnvarotājiem rast tādu risinājumu, kas vislabāk atbilstu viņu līgumam.

66. Tāpēc Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunkta kā imperatīvas normas interpretācija ne vienmēr veicina tirdzniecības pārstāvju aizsardzību un, kā norādīja *Bank Handlowy*, var traucēt tirdzniecības pārstāvju tirgus darbību. Pilnvarotāji, kas aprēķinā nav ņēmuši vērā nepieciešamību maksāt attiecīgo komisijas maksu, var izmantot citus risinājumus, piemēram, samazināt pamatkomisijas likmi, ierobežot vai izslēgt tirdzniecības pārstāvju izdevumus, kurus atlīdzina pilnvarotājs, vai citus atlīdzības elementus, vai vispār vairs neizmantot tirdzniecības pārstāvja pakalpojumus.

67. Visbeidzot, un tas ir svarīgi, jānorāda, ka tirdzniecības pārstāvjus aizsargā ne tikai obligātās normas, bet arī tiesiskā noteiktība [47], ko nodrošina saskaņotie noteikumi [48]. Tādējādi Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunkta būtības precizēšana veicinās ar šo direktīvu izvirzīto mērķu sasniegšanu neatkarīgi no tā, vai šī norma tiek interpretēta kā imperatīva vai dispozitīva.

### *d) Likumdošanas vēsture*

68. Arī Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunkta pieņemšanas vēsture liecina par labu tam, lai šo noteikumu interpretētu kā dispozitīvu.

69. Kā redzams no judikatūras attiecībā uz Direktīvu 86/653 [49], Tiesa ir uzskatījusi, ka ES pasākuma pieņemšanas vēsture ir noderīga, lai noskaidrotu ES likumdevēja nodomu, kas ir šā pasākuma vai konkrēta tā noteikuma pamatā. Tas tā ir it īpaši tad, ja lēmuma pieņemšanas procesā attiecīgajā noteikumā ir veiktas izmaiņas, no kurām var secināt ES likumdevēja nodomu, kā tas ir šajā gadījumā.

[46] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2020. gada 4. jūnijs, *Trendsetteuse* (C-828/18, EU:C:2020:438, 30. punkts).

[47] Šajā ziņā skat. spriedumu, 2009. gada 26. marts, *Semen* (C-348/07, EU:C:2009:195, 31. punkts).

[48] Par viedokļiem, kas apstiprina, ka saskaņošanu var panākt arī ar neobligātu normu palīdzību, skatīt, piemēram, Hesselink, minēts šo secinājumu 16. zemsvītras piezīmē; Storme, minēts šo secinājumu 28. zemsvītras piezīmē; Gutman, K., *The Constitutional Foundations of European Contract Law: A Comparative Analysis*, Oxford University Press, Oksforda, 2014.

[49] Šajā nozīmē skat. spriedumus, 1998. gada 30. aprīlis, *Bellone* (C-215/97, EU:C:1998:189, 11. un 16. punkts), un 2010. gada 28. oktobris, *Volvo Car Germany* (C-203/09, EU:C:2010:647, 40. punkts); rīkojums, 2003. gada 6. marts, *Abbey Life Assurance* (C-449/01, nav publicēts, EU:C:2003:133, 15. punkts). Tostarp skat. arī ģenerāladvokāta N. Vāla [*N. Wahl*] secinājumus lietā *Quenon K.* (C-338/14, EU:C:2015:503, 39. punkts) un ģenerāladvokāta M. Špunara [*M. Szpunar*] secinājumus lietā *Agro Foreign Trade & Agency* (C-507/15, EU:C:2016:809, 48.–54. punkts).

70. Komisijas sākotnējā priekšlikumā [50] Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkts parādījās kā 12. panta 1. punkta projekts [51]. Pēdējais minētais noteikums tika iekļauts ierosinātās direktīvas imperatīvo noteikumu īpašajā sarakstā, kas bija iekļauts 35. panta projektā, kurā bija noteikts, ka "visi noteikumi, ar kuriem puses atkāpjas no turpmāk minētajiem noteikumiem, kaitējot pārstāvim, ir spēkā neesoši" [52].

71. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja savā atzinumā par šo priekšlikumu [53] īpaši uzsvēra, ka 35. panta projekts ir visas direktīvas pamatā, jo tas precizē pušu rīcības brīvības apjomu un robežas pārstāvības attiecībās, un tādēļ tas ir jāsaglabā ierosinātajā direktīvā.

72. Turpretī priekšlikuma pirmajā lasījumā [54] Eiropas Parlaments uzskatīja, ka 35. panta projektā ietvertais garais imperatīvo noteikumu saraksts ierosināto direktīvu padara pārāk neelastīgu, un pieprasīja pārstrādāt šo noteikumu.

73. Tāpēc Komisijas pārskatītajā priekšlikumā [55] ierosinātā 35. panta redakcija tika "saīsināta, lai nodrošinātu lielāku elastību", un vairāki noteikumi tika svītroti. Tādējādi minētā noteikuma pārskatītajā redakcijā ietvertais imperatīvo noteikumu saraksts attiecās it īpaši uz 12. panta 1. punkta a) apakšpunktā minēto komisijas maksu, nevis uz pārējiem punktiem, tostarp b) apakšpunktā minēto komisijas maksu par atkārtotiem darījumiem [56].

[50] Skat. Komisija, tirdzniecības pārstāvju tiesību vienlīdzība. Priekšlikums Padomes direktīvai, lai koordinētu dalībvalstu tiesību aktus attiecībā uz (pašnodarbinātiem) tirdzniecības pārstāvjiem, COM(76) 670, 1976. gada 13. decembris (turpmāk tekstā – "priekšlikums").

[51] Projekta 12. panta 1. punktā bija noteikts: "Tirdzniecības pārstāvim ir tiesības uz komisijas naudu par tirdzniecības darījumiem, kas noslēgti laikā, uz kuru attiecas pārstāvja līgums:
a) ja darījumu nodrošina šis tirdzniecības pārstāvis, vai
b) ja darījums tiek noslēgts ar trešo personu, ar kuru tirdzniecības pārstāvis iepriekš ir veicis sarunas vai vienojies par darījumu, uz kuru attiecas viņa pārstāvības noteikumi, vai
c) ja tirdzniecības pārstāvis ir iecelts, lai aptvertu konkrētu ģeogrāfisku apgabalu vai konkrētu personu grupu, un darījums ir noslēgts šajā ģeogrāfiskajā apgabalā vai ar personu, kas pieder šai grupai, neatkarīgi no tā, ka par darījumu ir risinātas sarunas vai panākta vienošanās citādi nekā ar tirdzniecības pārstāvja starpniecību." Skat. šo secinājumu 50. zemsvītras piezīmē minēto priekšlikumu, 10. lpp.

[52] Skat. šo secinājumu 50. zemsvītras piezīmē minēto priekšlikumu, 35. panta 1. punkta projekts, un komentāru, 25.–26. lpp.

[53] Skat. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumu par tematu "Priekšlikums Padomes direktīvai par dalībvalstu tiesību aktu koordinēšanu attiecībā uz (pašnodarbinātiem) tirdzniecības pārstāvjiem", 1977. gada 24. novembris (OV 1978, C 59, 31. lpp.), 2.9.6.–2.9.8. punkts.

[54] Skatīt Eiropas Parlamenta ziņojumu par Eiropas Kopienu Komisijas priekšlikumu (dok. 514/76) direktīvai par dalībvalstu tiesību aktu saskaņošanu attiecībā uz (pašnodarbinātiem) tirdzniecības pārstāvjiem, paskaidrojuma raksts, dokuments 222/78, 1978. gada 27. jūlijs, 110. un 111. punkts, un Rezolūcija, kurā ietverts Eiropas Parlamenta atzinums par Eiropas Kopienu Komisijas priekšlikumu Padomei direktīvai par dalībvalstu tiesību aktu saskaņošanu attiecībā uz (pašnodarbinātiem) tirdzniecības pārstāvjiem, 1978. gada 12. septembris (OV 1978, C 239, 18. lpp.), 17. punkts.

[55] Skat. Komisijas grozījumu priekšlikumam Padomes direktīvai, lai koordinētu dalībvalstu tiesību aktus attiecībā uz (pašnodarbinātiem) tirdzniecības pārstāvjiem, COM(78) 773, galīgā redakcija, 1979. gada 22. janvāris (turpmāk tekstā – "pārskatītais priekšlikums"), paskaidrojuma raksts, 8.–9. lpp., un 35. panta 1. punkta projekts, 21. lpp.

[56] Komisijas pārskatītajā priekšlikumā 12. panta 1. punkta projekts palika nemainīgs, izņemot b) apakšpunktu, kas tika grozīts šādi: "ja darījums noslēgts ar trešo personu, *kas ir bijusi viņa klients tādos pašos darījumos*". Skat. pārskatīto priekšlikumu, kas minēts šo secinājumu 55. zemsvītras piezīmē, paskaidrojuma raksta 4. lpp. un 12. panta 1. punkta projektu, 10.–11. lpp.

74. Lēmumu pieņemšanas procesā tika panākta vienošanās svītrot atsauci uz 12. panta 1. punkta a) apakšpunktu no imperatīvo noteikumu saraksta 35. panta projektā [57]. Galu galā tika pieņemts lēmums 35. panta projektu vispār svītrot un tā vietā precizēt ierosinātās direktīvas noteikumu imperatīvo raksturu konkrētajā pantā [58]. Šī pieeja tika saglabāta Direktīvas 86/653 galīgajā redakcijā [59].

75. Līdz ar to no Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunktam atbilstošās normas svītrošanas no 35. panta projektā ietvertā imperatīvo noteikumu saraksta un no vienošanās par direktīvas noteikumu imperatīvuma noteikšanu pa pantiem var secināt, ka ES likumdevējs nav paredzējis Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunktu uzskatīt par imperatīvu normu, ja tas nav skaidri norādīts [60].

76. Šajā ziņā mani nepārliecina *Rigall Arteria Management*, Polijas valdības un Komisijas izvirzītie argumenti, kas būtībā apšauba Direktīvas 86/653 pieņemšanas vēstures nozīmi, jo šīs direktīvas galīgajā redakcijā salīdzinājumā ar Komisijas priekšlikumiem ir notikušas būtiskas izmaiņas, kā arī tas, ka Savienības likumdevējs Direktīvas 86/653 6. pantā ir izvēlējies atšķirīgu pieeju, kas, viņuprāt, pamato to, ka šīs direktīvas 7. panta 1. punkta b) apakšpunkts tiek interpretēts kā imperatīvs.

77. Ir taisnība, ka daudzi noteikumi no Komisijas sākotnējiem un pārskatītajiem priekšlikumiem nav iekļauti Direktīvā 86/653. Tomēr noteikumi, kas atbilst Direktīvas 86/653 6. pantam, ir iekļauti abos priekšlikumos [61]. Turklāt tas, ka Direktīvas 86/653 6. panta 3. punkta formulējums nebija ietverts šajos priekšlikumos, bet tika pievienots vēlāk lēmumu pieņemšanas procesā [62], neaizstāj vai neatceļ Savienības likumdevēja izdarīto izvēli noteikt šīs direktīvas noteikumu imperatīvo raksturu konkrētajā pantā, bet tas attiecībā uz tās 7. panta 1. punkta b) apakšpunktu netika izdarīts.

[57] Šajā ziņā skat. Padomes dok. 6877/80, 1980. gada 6. maijs, 16. lpp. Jāatzīmē, ka atbilstīgi norādītajam dažos iestāžu dokumentos, kas izdoti jau agrīnā posmā, lielākā daļa dalībvalstu delegāciju atbalstīja 12. panta projekta neobligāto raksturu, savukārt Komisija uzskatīja, ka tam ir obligāts raksturs, vajadzības gadījumā paredzot atkāpes. Skat. Padomes dok. 7527/81, 1981. gada 23. jūnijs, 4. lpp. Pēc tam, kad 35. panta projekts tika svītrots, izrādījās, ka lielākā daļa dalībvalstu delegāciju atbalstīja 12. panta 1. punkta a) apakšpunkta projekta noteikšanu par obligātu. Skat., piemēram, Padomes dok. 7381/83, 1983. gada 9. jūnijs, 8. lpp. 4. zemsvītras piezīme; 7379/86, 1986. gada 4. jūnijs, 8. lpp., 6. zemsvītras piezīme. Tomēr Direktīvas 86/653 galīgajā redakcijā tas netika ņemts vērā.

[58] Šajā ziņā skat. Padomes dok. 5442/82, 1982. gada 10. marts, 2. lpp.; Padomes dok. 7013/83, 1983. gada 18. maijs, 5. lpp.; Padomes dok. 7778/83, 1983. gada 17. jūnijs, 9. lpp.; Padomes dok. 7379/86, 1986. gada 4. jūnijs, 22. lpp.

[59] Turklāt dažas dalībvalstis (proti, Dānija, kuru atbalstīja Vācija, Nīderlande un Apvienotā Karaliste) tolaik ierosināja iekļaut ierosinātajā direktīvā noteikumu, kas apstiprinātu līgumu slēgšanas brīvību un tādējādi skaidri noteiktu, ka gadījumos, kad konkrēta ierosinātās direktīvas norma nav norādīta kā imperatīva, puses var no tās atkāpties. Šis priekšlikums galīgajā tekstā netika iekļauts. Šajā ziņā skat. Padomes dok. 7013/83, 1983. gada 18. maijs, 5. lpp.; Padomes dok. 7251/83 REV 1, 1983. gada 14. jūnijs, 7. lpp.

[60] Attiecībā uz Direktīvas 86/653 vēsturisko kontekstu jāatzīmē, ka diskusiju pamatā lēmumu pieņemšanas procesā par šo direktīvu bija Beniluksa Konvencija par tirdzniecības pārstāvniecību, kas tika parakstīta Hāgā 1973. gada 26. novembrī, bet nestājās spēkā, jo Beļģija un Luksemburga to neratificēja. Šīs konvencijas 5. panta 1. punkts, kas bija līdzīgs Komisijas sākotnējā un pārskatītā priekšlikuma 12. panta 1. punkta projektam, nebija minēts tās 19. pantā ietvertajā obligāto noteikumu īpašajā sarakstā.

[61] Skat. šo secinājumu 50. zemsvītras piezīmē minēto priekšlikumu, 11. panta projektu, 10. lpp., un komentāru, 20. lpp. Direktīvas 86/653 6. panta 2. punktam lielā mērā atbilst 11. panta projekta pirmā daļa un Direktīvas 86/653 6. panta 3. punktam – tā otrā daļa; minētā panta projekta trešajā daļā, kas nav iekļauta Direktīvā 86/653, bija paredzēts: "Pārstāvja līgumi, kas izslēdz pārstāvja tiesības uz komisijas maksu, ir spēkā neesoši". Skat. arī šā atzinuma 55. zemsvītras piezīmē minēto pārskatīto priekšlikumu, paskaidrojuma raksta 3. lpp. un 11. panta projektu, 10. lpp. (pievienota atsauce uz atlīdzību natūrā un mainīta dažu punktu secība).

[62] Šajā ziņā skat. Padomes dok. 9253/80, 1980. gada 13. augusts, 11. lpp. (pirmais lasījums); Padomes dok. 7527/81, 1981. gada 23. jūnijs, 3. lpp. (otrais lasījums); Padomes dok. 7348/82, 1982. gada 2. jūnijs, 11.–12. lpp. (trešais lasījums). Faktiski, kā norādīts dažos iestāžu dokumentos, Direktīvas 86/653 6. panta 3. punkta formulējums, šķiet, izriet no dažiem Beļģijas Karalistes un Vācijas Federatīvās Republikas ierosinātajiem grozījumiem attiecībā uz 12. un 13. panta projektu (kas atbilst Direktīvas 86/653 7. un 8. pantam). Skat. Padomes dok. 6877/80, 1980. gada 6. maijs, 15. un 19. lpp.

*e) Konteksts*

78. Ierosinātā Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunkta kā dispozitīvas normas interpretācija atbilst citiem minētās direktīvas noteikumiem.

79. Kā izriet no Direktīvas 86/653 pieņemšanas vēstures un kā norādīja *Bank Handlowy*, kā arī Vācijas un Itālijas valdības, šīs direktīvas vispārējā shēma norāda, ka noteikumi, no kuriem pusēm nav atļauts atkāpties, ir precīzi un detalizēti izklāstīti, un to imperatīvais raksturs ir skaidri norādīts konkrētajā pantā. Tas it īpaši attiecas uz Direktīvas 86/653 noteikumiem, kas ietverti šīs direktīvas III nodaļā attiecībā uz atalgojumu, kā tas ir redzams tās 10. panta 4. punktā, 11. panta 3. punktā un 12. panta 3. punktā. Līdzīgi noteikumi ir ietverti arī citās Direktīvas 86/653. nodaļās [63].

80. Tas skaidri norāda, ka Direktīvā 86/653 paredzētās normas, kas nav skaidri paredzētas kā imperatīvas, principā ir dispozitīvas normas [64]. No tā izriet – ja Direktīvā 86/653 nav šādu skaidru norāžu, šīs direktīvas 7. panta 1. punkta b) apakšpunkts ir jāuzskata par dispozitīvu normu. Kā uzsvēra *Bank Handlowy*, šķiet neloģiski, ka Savienības likumdevējs Direktīvā 86/653 būtu paredzējis skaidri aprakstītu imperatīvu noteikumu kopumu, ja visi šīs direktīvas noteikumi pēc būtības būtu imperatīvi.

81. *Rigall Arteria Management*, Polijas valdība un Komisija, atbalstot Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunkta kā imperatīvas normas interpretāciju, izvirzīja argumentu, kas izriet no tās 6. panta 3. punkta. Šajā tiesību normā esot noteikts – "ja tirdzniecības pārstāvis komisijas naudā nesaņem pilnu vai daļēju atlīdzību, 7. līdz 12. pantu nepiemēro". *Rigall Arteria Management*, Polijas valdība un Komisija no tā secina, ka, gluži pretēji, Direktīvas 86/653 7.–12. pants ir obligāti piemērojami, ja puses ir izvēlējušās komisijas maksu kā tirdzniecības pārstāvja atlīdzības veidu (pat ja komisijas maksa ir izvēlēta tikai kā atlīdzības daļa). Tas nozīmē, ka Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunkts ir imperatīvs noteikums, ja tirdzniecības pārstāvji saņem komisijas maksu.

82. Manuprāt, šis arguments nav pārliecinošs. Es varu piekrist, ka Direktīvas 86/653 6. panta 3. punkts padara piemērojamu tās 7. pantu, ja puses ir vienojušās par atlīdzību komisijas maksas veidā. Tomēr tas, ka pēdējais minētais noteikums ir piemērojams, nenozīmē, ka tas kļūst par imperatīvu normu.

83. Turklāt, kā norādīja *Bank Handlowy*, ja Direktīvas 86/653 6. panta 3. punkts skaidri atļauj pusēm pilnībā izslēgt komisijas maksu kā tirdzniecības pārstāvja atlīdzības veidu, tad, šķiet, ir atļauts izslēgt arī tāda veida komisijas maksu kā tās pašas direktīvas 7. panta 1. punkta b) apakšpunktā paredzētā komisijas maksa.

84. Tādējādi Direktīvas 86/653 6. panta 3. punktā ir paredzēts, ka pārstāvja līguma puses var brīvi izlemt, kā noteikt atlīdzību tirdzniecības pārstāvim, un, ja tās izvēlas komisijas maksu, tās var atsaukties uz Direktīvas 86/653 7.–12. panta noteikumiem. Tas ietver arī šīs direktīvas 7. panta 1. punktā paredzētos paraugnoteikumus attiecībā uz iespējamiem komisijas maksas veidiem.

85. Tāpēc interpretācija, ka Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunkts ir dispozitīva norma, nav pretrunā tās 6. panta 3. punktam.

[63] Skat. Direktīvas 86/653 5. pantu, 13. panta 1. punktu, 15. panta 2. punktu un 19. pantu.

[64] Šajā nozīmē skat. ģenerāladvokāta G. Kosmas [*G. Cosmas*] secinājumus lietā *Kontogeorgas* (C-104/95, EU:C:1996:274, 23. punkts, 13. zemsvītras piezīme).

86. Turklāt, lai pamatotu Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunkta imperatīvo raksturu, *Rigall Arteria Management* izvirzīja argumentu, kas balstīts uz minētās direktīvas 17.–19. pantu, saskaņā ar kuru, ja tiesības uz komisijas maksu par atkārtotiem darījumiem nav obligātas, tas varētu ietekmēt atlīdzības vai kompensācijas apmēru, uz kuru tirdzniecības pārstāvjiem ir tiesības, pamatojoties uz minētās direktīvas 17. pantu, pēc pārstāvja līguma izbeigšanas. Tā kā Direktīvas 86/653 19. pants aizliedz atkāpes no tās 17. un 18. panta par sliktu tirdzniecības pārstāvim, būtībā tiek apgalvots, ka, interpretējot šīs direktīvas 7. panta 1. punkta b) apakšpunktu kā dispozitīvu, tiktu ietekmēts tās 17. un 18. panta daļēji imperatīvais raksturs [65].

87. Šis arguments nav pārliecinošs. Pirmkārt, kā atzīts Tiesas judikatūrā [66], Direktīvas 86/653 17. un 18. pantā paredzētās atlīdzības un kompensācijas noteikšana tiek izvērtēta, pamatojoties uz visiem attiecīgajiem apstākļiem katrā atsevišķā pārstāvības gadījumā, un nav atkarīga tikai no tirdzniecības pārstāvja zaudētās komisijas maksas. Otrkārt – pat ja komisijas maksa, kuru pārstāvis vidēji nopelna, varētu ietekmēt tās atlīdzības apmēru, kura pārstāvim pienākas pēc līguma izbeigšanas – tas neietekmē nedz Direktīvas 86/653 17. un 18. panta daļēji imperatīvo raksturu, nedz minētās direktīvas 7. panta 1. punkta b) apakšpunkta imperatīvo raksturu.

88. Tāpēc interpretācija, ka Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunkts ir dispozitīva norma, nav pretrunā tās 17.–19. pantam.

89. Visbeidzot, *Rigall Arteria Management*, Polijas valdība un Komisija apgalvo, ka būtu neloģiski, ja ES likumdevējs dažus nosacījumus attiecībā uz tiesībām uz komisijas maksu padarītu atkarīgus no pušu vienošanās, bet citus, piemēram, noteikumus par tirdzniecības pārstāvja tiesību uz komisijas maksu izbeigšanos, kas paredzēti Direktīvas 86/653 11. pantā, – ne.

90. Vispirms ir nepieciešams paskaidrot, ka jautājums par to, kad rodas tiesības uz komisijas maksu vai kad tās izbeidzas, ir svarīgs tikai tad, ja šādas tiesības uz komisijas maksu vispār ir pastāvējušas. Nav iemesla noteikt, ka kāds komisijas veids ir obligāts tikai tāpēc, ka pastāv imperatīvas normas par komisijas maksas tiesību izbeigšanos, kad par šādām tiesībām ir panākta vienošanās.

91. Otrkārt, judikatūrā [67] Tiesa ir uzskatījusi, ka Direktīvas 86/653 7. pants ir jāinterpretē, ņemot vērā šīs direktīvas 10. un 11. pantu, kuros ir paredzēti noteikumi, kas vispārīgi attiecas uz tirdzniecības pārstāvja tiesību uz komisijas maksu rašanās un to izbeigšanās brīdi. Tomēr ir jānorāda, ka šajā judikatūrā Direktīvas 86/653 7. panta imperatīvais raksturs netika aplūkots. Turklāt šīs pēdējās minētās direktīvas 10. panta 4. punktā un 11. panta 3. punktā ir ietvertas skaidras norādes, kas aizliedz pusēm atkāpties no attiecīgajiem noteikumiem par sliktu tirdzniecības pārstāvim. Tas neattiecas uz tās 7. panta 1. punkta b) apakšpunktu.

[65] Ir svarīgi atzīmēt, ka Tiesa savu secinājumu par Direktīvas 86/653 17. un 18. panta imperatīvo raksturu pamatoja ar tās 19. pantā skaidri formulēto noteikumu, kas aizliedz atkāpties no šiem noteikumiem par sliktu tirdzniecības pārstāvim. Skat. spriedumu, 2000. gada 9. novembris, *Ingmar* (C-381/98, EU:C:2000:605, it īpaši 21.–24. punkts); šajā ziņā skat. arī spriedumus, 2013. gada 17. oktobris, *Unamar* (C-184/12, EU:C:2013:663, 40. punkts), un 2018. gada 19. aprīlis, *CMR* (C-645/16, EU:C:2018:262, 32. punkts un 34.–36. punkts).

[66] Attiecībā uz Direktīvas 86/653 17. pantu skat. spriedumus, 2009. gada 26. marts, *Semen* (C-348/07, EU:C:2009:195, 19. un 20. punkts); 2010. gada 28. oktobris, *Volvo Car Germany* (C-203/09, EU:C:2010:647, 44. punkts); 2015. gada 3. decembris, *Quenon K.* (C-338/14, EU:C:2015:795, 28. punkts); un 2016. gada 7. aprīlis, *Marchon Germany* (C-315/14, EU:C:2016:211, 27. punkts). Skat. arī Komisijas 1996. gada 23. jūlija Ziņojumu par Padomes Direktīvas par dalībvalstu tiesību aktu koordinēšanu attiecībā uz pašnodarbinātiem tirdzniecības pārstāvjiem (86/653/EEK) 17. panta piemērošanu, COM(96) 364, galīgā redakcija, 1996. gada 23. jūlijs, it īpaši 2.–4. lpp.

[67] Šajā ziņā skat. spriedumus, 2008. gada 17. janvāris, *Chevassus-Marche* (C-19/07, EU:C:2008:23, 17.–21. punkts), un 2017. gada 17. maijs, *ERGO Poisťovňa* (C-48/16, EU:C:2017:377, 40. punkts).

92. Tāpēc Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunkta kā dispozitīvas normas interpretācija nav pretrunā tās 10. un 11. pantam.

93. Vēl jāpiebilst, ka saskaņā ar Tiesas rīcībā esošo informāciju interpretācija, ka Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunkts ir dispozitīva norma, atbilst vairāku dalībvalstu, tostarp Vācijas[68], Itālijas, Austrijas un Polijas[69], tiesību aktos un tiesu praksē izmantotajai pieejai[70]. Šādu interpretāciju atbalsta arī vairāki zinātniski raksti[71], tostarp dažas pētniecības grupas, kas nodarbojas ar Eiropas privāttiesībām[72].

94. Tādējādi, pamatojoties uz visiem iepriekš izklāstītajiem iemesliem, es uzskatu, ka Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunkts ir jāinterpretē kā dispozitīva norma, un tādējādi pārstāvja līguma puses to var grozīt vai izslēgt.

## V. Secinājumi

95. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, es ierosinu Tiesai uz *Sąd Najwyższy* (Augstākā tiesa, Polija) uzdoto jautājumu atbildēt šādi:

Padomes Direktīvas 86/653/EEK (1986. gada 18. decembris) par dalībvalstu tiesību aktu koordinēšanu attiecībā uz pašnodarbinātiem tirdzniecības pārstāvjiem 7. panta 1. punkta b) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tirdzniecības pārstāvja tiesības uz šajā tiesību normā minēto komisijas maksu līgumā var tikt grozītas vai izslēgtas.

[68] Kā norādīja Vācijas valdība, Vācijas tiesu praksē ir apstiprināts, ka Vācijas tiesību normas, ar kurām transponē Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunktu, nav uzskatāmas par imperatīvām.

[69] Šajā ziņā *Rigall Arteria Management* un *Bank Handlowy* apgalvo, ka Polijas judikatūrā dominē viedoklis, ka Civilkodeksa 761. panta 1. punkts nav obligāts, savukārt *Rigall Arteria Management* norāda, ka viedokļi zinātniskajā literatūrā ir atšķirīgi, un Polijas valdība uzsver, ka atbilstīgi norādītajam lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu *Sąd Najwyższy* (Augstākā tiesa) šajā lietā šo jautājumu izlems pirmo reizi.

[70] Jāatzīmē, ka *Rigall Arteria Management* savos rakstveida apsvērumos min trīs dalībvalstis (Vāciju, Austriju un Poliju), kurās attiecīgie valsts noteikumi, ar kuriem transponē Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunktu, acīmredzot netiek uzskatīti par imperatīviem, un vienu dalībvalsti (Beļģiju), kurā tie acīmredzot ir imperatīvi, savukārt *Bank Handlowy* atsaucas uz septiņām dalībvalstīm (Čehiju, Vāciju, Itāliju, Austriju, Poliju, Somiju un Zviedriju), kuras acīmredzot uzskata, ka šādi noteikumi nav imperatīvi. Šajā ziņā skat. arī Bogaert, G. un Lohmann, U. (red.), *Commercial Agency and Distribution Agreements: Law and Practice in the Member States of the European Union*, 3. izdevums, Kluwer, Hāga, 2000, 67.–676. lpp.

[71] Lielākajā daļā zinātniskās literatūras Direktīvas 86/653 7. panta 1. punkta b) apakšpunktā izklāstītie noteikumi tiek uzskatīti par dispozitīviem. Skat., piemēram, Crahay, P., "La directive européenne relative aux agents commerciaux indépendants", *Tijdschrift voor Belgish Handelsrecht/Revue de droit commercial belge*, 10. sēj., 1987, 564. lpp., 576.–580. lpp.; Saintier and Scholes, kas minēti šo secinājumu 3. zemsvītras piezīmē, 109. un 115.–118. lpp.; Randolph, F. un Davey, J., *The European Law of Commercial Agency*, trešais izdevums, Hart, Oksforda, 2010, 79.–80. lpp.; Singleton, minēts šo secinājumu 3. zemsvītras piezīmē, 98. lpp. Tomēr ir arī dažādi viedokļi. Piemēram, de Theux, A., *Le statut européen de l'agent commercial*: *Approche critique de droit comparé*, Publications des Facultés universitaires Saint-Louis, Brisele, 1992, 116.–117. lpp. un 357.–365. lpp., apgalvo, ka šādi noteikumi būtu jāuzskata par daļēji obligātiem; skat. arī Rott-Pietrzyk, E. un Grochowski, M., "Prowizja agenta w czasie trwania umowy (imperatywny czy dyspozytywny charakter regulacji i wynikające z tego konsekwencje)", *Transformacje Prawa Prywatnego*, 2018, 73. lpp., kurā, kā min *Rigall Arteria Management*, apgalvots, ka Civilkodeksa 761. panta 1. punkts ir jāsaprot kā obligāta norma.

[72] Jāatzīmē, ka atbilstīgi *Rigall Arteria Management* norādītajam akadēmiskās grupas darbā Eiropas privāttiesību zinātnes kontekstā, šķiet, tiek uzskatīts, ka noteikumi par attiecīgo komisiju ir obligāti (skat. *Research Group on the Existing EC Private Law* [Spēkā esošo EK privāttiesību pētniecības grupa] (*Acquis* grupa), *Principles of the Existing EC Contract Law (Acquis Principles), Contract II: General Provisions, Delivery of Goods, Package Travel and Payment Services*, Sellier, Minhene, 2009, 7. pants:H-02: Mandatory Nature, 36. lpp.). Tomēr šķiet, ka citu akadēmisko grupu darbs šajā kontekstā ir atšķirīgs, un tādējādi nav norādīts, ka šādi noteikumi ir imperatīvi (šajā ziņā skat. Hesselink, M.W. u.c. (red.), *Principles of European Law, Commercial Agency, Franchise and Distribution Contracts*, Sellier, Minhene, 2006, 93.–95. lpp. un 173.–177. lpp.; von Bar, C. un Clive, E. (red.), *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, pilns izdevums, 3. sējums, Sellier, Minhene, 2009, 2282.–2283. lpp. un 2349.–2353. lpp.).